wolnelektury.pl

Autor
nieznany

Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią

Ta lektura, podobnie jak tysiące innych, jest dostępna on-line na stronie wolnelektury.pl.

Utwór opracowany został w ramach projektu Wolne Lektury przez fundację Wolne Lektury.

Dialog mistrza Polikarpa ze Śmiercią

De morte prologus[1]
Gospodzinie[2] wszechmogący,
Nade wszytko[3] stworzenie więcszy[4],
Pomoży[5] mi to działo[6] słożyć[7],
Bych[8] je mógł pilnie wyłożyć
Ku twej fały[9] rozmnożeniu,
Ku ludzkiemu polepszeniu!

Wszytcy ludzie, posłuchajcie,
Okrutność śmirci[10] poznajcie! —
Wy, co jej nizacz nie macie[11],
Przy skonaniu ją poznacie.
Bądź to stary albo młody,
Żadny[12] nie ujdzie śmiertelnej szkody;
Kogo koli[13] śmierć udusi,
Każdy w jej szkole być musi;
Dziwno się swym żakom stawi[14],
Każdego żywota zbawi[15].
Przykład o tem chcę powiedzieć,
Słuchaj tego, kto chce wiedzieć!

Śmierć, Szkoła, Nauczycielka, Uczeń, Kondycja ludzka

Polikarpus, tak wezwany[16]
Mędrzec wieliki[17], mistrz wybrany[18],
Prosił Boga o to prawie[19],
By uźrzał[20] śmierć w jej postawie[21].

Filozof, Śmierć, Wiedza, Mędrzec, Kobieta, Ciało, Gotycyzm

[1] *de morte prologus* (łac.) — wstęp o śmierci. [przypis edytorski]
[2] *Gospodzinie* (starop.) — W.lp: Panie (tu: zwrot do Boga). [przypis edytorski]
[3] *wszytko* (starop.) — wszystko, całe. [przypis edytorski]
[4] *więcszy* (starop.) — większy. [przypis edytorski]
[5] *pomoży mi* (starop.) — forma trybu rozkazującego; dziś: pomóż mi. [przypis edytorski]
[6] *działo* (starop.) — dzieło. [przypis edytorski]
[7] *słożyć* (starop.) — złożyć, ułożyć. [przypis edytorski]
[8] *bych* (starop.) — bym, abym. [przypis edytorski]
[9] *fała* (starop.) — chwała. [przypis edytorski]
[10] *śmirci* (starop. forma) — śmierci. [przypis edytorski]
[11] *jej nizacz nie macie* (starop.) — za nic ją macie. [przypis edytorski]
[12] *żadny* (starop.) — żaden. [przypis edytorski]
[13] *kogo koli* (starop.) — kogokolwiek. [przypis edytorski]
[14] *dziwno się swym żakom stawi* (starop.) — dziwnie (w dziwny sposób) się ukaże swoim uczniom. [przypis edytorski]
[15] *zbawić* (starop.) — pozbawić. [przypis edytorski]
[16] *wezwany* (starop.) — (tak) nazywany, zwany; (o takim) wezwaniu, imieniu. [przypis edytorski]
[17] *wieliki* (starop.) — wielki. [przypis edytorski]
[18] *wybrany* (starop.) — wyborny, wyjątkowy. [przypis edytorski]
[19] *prawie* (starop.) — tu: akurat, właśnie, zgoła. [przypis edytorski]
[20] *uźrzał* (starop.) — ujrzał. [przypis edytorski]
[21] *w jej postawie* (starop.) — we własnej osobie. [przypis edytorski]

Gdy się moglił[22] Bogu wiele,
Ostał wszech ludzi w kościele[23],
Uźrzał człowieka nagiego,
Przyrodzenia[24] niewieściego[25],
Obraza[26] wielmi[27] skaradego[28],
Łoktuszą[29] przepasanego.
Chuda, blada, żółte lice[30]
Łszczy[31] się jako miednica[32];
Upadł[33] ci jej koniec nosa,
Z oczu płynie krwawa rosa[34];
Przewiązała głowę chustą
Jako samojedź[35] krzywousta;
Nie było warg u jej gęby,
Poziewając skrżyta zęby[36];
Miece[37] oczy zawracając,
Groźną kosę w ręku mając;
Goła głowa, przykra mowa,
Ze wszech stron skarada[38] postawa —
Wypięła żebra i kości,
Groźno siecze przez[39] lutości[40].
Mistrz widząc obraz skarady,
Żołte oczy, żywot blady,
Groźno[41] się tego przelęknął,
Padł na ziemię, eże[42] stęknął.
Gdy leżał wznak[43] jako wiła[44],
Śmierć do niego przemowiła.

Mors dicit[45]:
Czemu się tako barzo[46] lękasz?
Wrzekomoś[47] zdrów, a wżdy[48] stękasz!
Pan Bog tę rzecz tako nosił[49],
Iżeś go o to barzo prosił,

[22]*moglić się* (starop.) — tu: modlić się. [przypis edytorski]
[23]*ostał wszech ludzi w kościele* (starop. konstrukcja) — został w kościele sam, bez żadnych ludzi (po wyjściu wszystkich ludzi). [przypis edytorski]
[24]*przyrodzenie* (starop.) — tu: płeć. [przypis edytorski]
[25]*niewieści* (starop.) — kobiecy; *przyrodzenia niewieściego*: płci żeńskiej. [przypis edytorski]
[26]*obraza skaradego* (starop.) — o szkaradnym wyglądzie. [przypis edytorski]
[27]*wielmi* (starop.) — wielce. [przypis edytorski]
[28]*skarady* (starop.) — szkaradny. [przypis edytorski]
[29]*łoktusza* (starop.) — chusta. [przypis edytorski]
[30]*lice* (starop.) — twarz. [przypis edytorski]
[31]*łszczyć się* (starop.) — błyszczeć się, lśnić się. [przypis edytorski]
[32]*miednica* (starop.) — tu: naczynie miedziane. [przypis edytorski]
[33]*upadł* (starop.) — tu: odpadł. [przypis edytorski]
[34]*krwawa rosa* (starop.) — tu: krwawe łzy. [przypis edytorski]
[35]*samojedź* (starop.) — ludożerca. [przypis edytorski]
[36]*skrżyta zęby* (starop.) — zgrzyta zębami. [przypis edytorski]
[37]*miece* (starop. forma) — 3.os. lp: miota, ciska, rzuca. [przypis edytorski]
[38]*skarada* (starop.) — tu: szkaradna. [przypis edytorski]
[39]*przez* (starop.) — bez. [przypis edytorski]
[40]*lutość* (starop.) — litość. [przypis edytorski]
[41]*groźno* (starop.) — srodze; tu: bardzo. [przypis edytorski]
[42]*eże* (starop.) — aż. [przypis edytorski]
[43]*wznak* (starop.) — na wznak (leżał). [przypis edytorski]
[44]*wiła* (starop.) — szaleniec; początkowo: chory na padaczkę, epileptyk, który podczas ataku choroby zwykł padać na ziemię i w sposób niekontrolowany wić się całym ciałem. [przypis edytorski]
[45]*mors dicit* (łac.) — śmierć mówi. [przypis edytorski]
[46]*barzo* (starop.) — bardzo. [przypis edytorski]
[47]*wrzekomoś zdrów* (starop.) — rzekomo jesteś zdrów. [przypis edytorski]
[48]*wżdy* (starop.) — przecież. [przypis edytorski]
[49]*nosić co* (starop.) — uważać, mieć za co; *tę rzecz tako nosił*: tak tę rzecz rozumiał. [przypis edytorski]

Abych[50] ci się ukazała,
Wszytkę[51] swą moc wzjawiła[52];
Otoż ci[53] przed tobą stoję,
Oglądaj[54] postawę moję[55]:
Każdemu się tak ukażę,
Gdy go żywota zbawię.
Nie lękaj się mie[56] tym razem,
Iż mię widzisz przed obrazem[57].
Gdy przydę[58], namilejszy, k tobie[59],
Tedy[60] barzo zeckniesz sobie[61]:
Zableszczysz[62] na strony oczy,
Eż[63] ci z ciała pot poskoczy.
Rzucęć[64] się jako kot na myszy,
Aż twe sirce[65] ciężko wdyszy[66].
Odchoceć się[67] s miodem tarnek[68],
Gdyć[69] przyniosę jadu[70] garnek —
Musisz ji[71] pić przez dzięki[72].
Gdy pożywiesz[73] wielikiej męki,
Będziesz mieć dosyć tesnice[74],
Odbędziesz[75] swej miłośnice.
Ostań[76] tego wszego, tobie wielę[77],
Przez dzięki kaźnią[78] rozdzielę.
Mow se[79] mną, boć mam działo[80],
Gdyć się se mną mówić chciało;
Widzisz, iżem ci robotnica —
Czemu cię wzięła taka tesnica[81]?
Ma kosa wisz[82], trawę siecze,

---

[50]*abych* (starop.) — abym, żebym. [przypis edytorski]
[51]*wszytkę* (starop.) — całą. [przypis edytorski]
[52]*wzjawić* (starop.) — objawić, ukazać. [przypis edytorski]
[53]*ci* (starop.) — tu: partykuła wzmacniająca; *otoż ci (…) stoję*: oto (właśnie) stoję. [przypis edytorski]
[54]*oględaj* (starop. forma) — oglądaj. [przypis edytorski]
[55]*moję* (starop. forma) — moją. [przypis edytorski]
[56]*mie* (starop.) — mnie. [przypis edytorski]
[57]*obraz* (starop.) — wejrzenie, wzrok; *iż mię widzisz przed obrazem*: że mnie widzisz na własne oczy. [przypis edytorski]
[58]*przydę* (starop. forma) — przyjdę. [przypis edytorski]
[59]*k tobie* (starop.) — do ciebie. [przypis edytorski]
[60]*tedy* (starop.) — zatem, a więc; tu: wtedy. [przypis edytorski]
[61]*zecknić sobie* (starop.) — doznać odrazy, obmierzić sobie co, obrzydzić sobie co. [przypis edytorski]
[62]*zableszczyć na strony oczy* (starop.) — przewrócić oczyma. [przypis edytorski]
[63]*eż, eże* (starop.) — aż. [przypis edytorski]
[64]*rzucęć się* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć. [przypis edytorski]
[65]*sirce* (starop.) — serce. [przypis edytorski]
[66]*wdyszeć, wdyszyć* (starop.) — westchnąć, wciągnąć powietrze. [przypis edytorski]
[67]*odchoceć się* (starop.) — odechce ci się. [przypis edytorski]
[68]*tarnki* (starop.) — owoce tarniny; też ogólnie: jagody, owoce. [przypis edytorski]
[69]*gdyć* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć. [przypis edytorski]
[70]*jad* (starop.) — trucizna. [przypis edytorski]
[71]*ji* (starop. forma) — go. [przypis edytorski]
[72]*przez dzięki* a. *przezdzięki* (starop.) — także: *przezdzięcznie*, *bezdzięcznie*, tj. gwałtem, koniecznie, wbrew woli, przymusowo, mimo woli, chcąc nie chcąc. [przypis edytorski]
[73]*pożyć czego* (starop.) — doświadczyć czego; *pożywiesz wielikiej męki*: doświadczysz wielkiego cierpienia. [przypis edytorski]
[74]*tesnica* (starop.) — smutek; tu: cierpienie. [przypis edytorski]
[75]*odbyć* (starop.) — porzucić, odejść; *odbędziesz swej miłośnice*: porzucisz swą ukochaną. [przypis edytorski]
[76]*ostać czego* (starop.) — porzucić co; *ostań tego wszego*: porzuć to wszystko. [przypis edytorski]
[77]*wieleć* a. *wielić* (starop.) — rozkazywać; *tobie wielę*: rozkazuję ci. [przypis edytorski]
[78]*kaźń* (starop.) — nakaz, rozkaz, wyrok skazujący, kara; *przez dzięki kaźnią rozdzielę*: wbrew woli rozdzielę nakazem. [przypis edytorski]
[79]*se mną* (starop.) — ze mną. [przypis edytorski]
[80]*mam działo* (starop.) — mam dzieło, mam zadanie. [przypis edytorski]
[81]*tesnica* (starop.) — smutek. [przypis edytorski]
[82]*wisz* a. *wiszar* (starop.) — chwasty, zarośla czepne, pnącza. [przypis edytorski]

Przed nią nikt nie uciecze[83].
Wstań, mistrzu, odpowiedz, jestli[84] umiesz!
Za[85] po polsku nie rozumiesz?
Snać[86] ci Sortes[87] nie pomoże,
Przelęknąłeś[88] się, nieboże!
Już odetchni[89], nieboraku,
Mow se mną, ubogi żaku,
Nie boj się dziś mojej szkoły,
Nie dam ci czyść[90] epistoły.

Magister respondit[91]:
Mistrz przemówił wielmi[92] skromnie: Śmierć, Strach, Mędrzec, Filozof
Lęknąłem się, eż[93] nic po mnie.
Ta mi rzecz barzo niemiła,
Iżeś mię tako postraszyła;
By była co przykrego przemowiła,
Zerwałaby się we mnie każda żyła;
Nagle by mię umorzyła[94]
I duszę by wypędziła.
Proszę ciebie, ostęp[95] mało[96],
Boć nie wiem, coć[97] mi się zstało[98]:
Mgleję[99] wszytek[100] i bladzieję,
Straciłem zdrowie i nadzieję.
Racz rzucić od siebie kosę,
Ać[101] swoję[102] głowę podniosę!

Mors dicit:
Darma[103], mistrzu, twoja mowa,
Tegom ci uczynić nie gotowa.
Dzirżę[104] kosę na rejistrze[105],
Siekę doktory i mistrze,
Zawżdy ją gotową noszę,
Przez dzięki noclegu proszę[106].

---

[83] *uciecze* (starop. forma) — ucieknie. [przypis edytorski]
[84] *jestli* (starop.) — jeśli. [przypis edytorski]
[85] *za* a. *aza* (starop.) — czy, czyż, czyżby; *za po polsku nie rozumiesz*: czy nie rozumiesz po polsku. [przypis edytorski]
[86] *snać* a. *sna* (starop.) — także: *snadź*; widocznie, prawdopodobnie, widocznie, chyba. [przypis edytorski]
[87] *Sortes* — tu: Sokrates (ok. 470–399 p.n.e.), żyjący w Atenach filozof grecki, mistrz Platona i in.; tu: symbol świeckiej mądrości, filozofii w ogóle. [przypis edytorski]
[88] *przelęknąłeś się* (starop. forma) — dziś popr.: przeląkłeś się. [przypis edytorski]
[89] *odetchni* (starop.) — forma trybu rozkazującego; dziś: odetchnij. [przypis edytorski]
[90] *czyść* (starop.) — czytać. [przypis edytorski]
[91] *magister respondit* (łac.) — mistrz odpowiada. [przypis edytorski]
[92] *wielmi* (starop.) — wielce; bardzo. [przypis edytorski]
[93] *eż* (starop.) — tu: że, iż; *eż nic po mnie*: że już po mnie. [przypis edytorski]
[94] *umorzyć* (starop.) — uśmiercić. [przypis edytorski]
[95] *ostęp* (starop.) — odstąp, oddal się. [przypis edytorski]
[96] *mało* (starop.) — trochę, nieco. [przypis edytorski]
[97] *coć* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć. [przypis edytorski]
[98] *zstać* (starop.) — stać. [przypis edytorski]
[99] *mgleć* (starop.) — mdleć. [przypis edytorski]
[100] *wszytek* (starop.) — cały. [przypis edytorski]
[101] *ać* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć; znaczenie: a, a wtedy. [przypis edytorski]
[102] *swoję głowę* (starop. forma) — swoją głowę. [przypis edytorski]
[103] *darma (…) mowa* (starop.) — daremna mowa. [przypis edytorski]
[104] *dzirżę* (starop.) — dzierżę. [przypis edytorski]
[105] *na rejistrze* (starop.) — na rejestrze; w pogotowiu. [przypis edytorski]
[106] *przez dzięki noclegu proszę* (starop.) — o nocleg proszę gwałtem. [przypis edytorski]

Wstań ku mnie, możesz mi wierzać,
Nie chcęć[107] się dzisia[108] zniewierzać[109]!

Wstał mistrz jedwo[110] lelejąc się[111],
Drżą mu nogi, przelęknął się.

Magister dicit:
Miła Śmierci, gdzieś się wzięła,
Dawno liś się urodziła[112]?
Rad bych[113] wiedział do ostatka,
Gdzie twoj ociec albo matka.

Mors dicit:
Gdy stworzył Bog człowieka, Grzech, Śmierć, Kondycja
Iżby był żyw eż[114] do wieka, ludzka, Jabłko
Stworzył Bog Jewę z kości
Adamowi ku radości.
Dał jemu moc nad źwierzęty[115] —
By panował jako święty —
Podał jemu ryby s morza.
Chcąc go zbawić wszego gorza[116]
Polecił mu rajskie sady;
Chcąc ji[117] zbawić wszej[118] biady,
To wszytko w jego moc dał,
Jedno mu drzewo zakazał,
By go owszejki[119] nie ruszał
Ani się na nie pokuszał[120],
Rzeknąc[121] jemu: „Jedno[122] ruszysz,
Tedy[123] pewno umrzeć musisz!"
Ale zły duch Jewę zdradził,
Gdy jej owoc ruszyć radził.
Ewa się ułakomiła[124],
Śmiałość uczyniła.
W ten czas się ja poczęła,
Gdy Ewa jabłko ruszyła,
Adamowi jebłka dała,
A ja w onem jebłku była.
A Adam mie w jebłce ukusił[125],

---

[107] *chcęć* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć. [przypis edytorski]
[108] *dzisia* (starop.) — dzisiaj. [przypis edytorski]
[109] *zniewierzać się* (starop.) — zawieść zaufanie; sprzeniewierzyć się. [przypis edytorski]
[110] *jedwo* (starop.) — ledwo. [przypis edytorski]
[111] *lelejać się* (starop.) — chwiać się. [przypis edytorski]
[112] *dawno liś się urodziła* (starop. konstrukcja) — konstrukcja z partykułą -li oraz z przestawną końcówką czasownika; inaczej: czy dawno się urodziłaś. [przypis edytorski]
[113] *bych* (starop.) — bym; *rad bych wiedział*: rad bym, chętnie bym wiedział. [przypis edytorski]
[114] *eż* (starop.) — tu: aż. [przypis edytorski]
[115] *nad źwierzęty* (starop. forma) — nad zwierzętami. [przypis edytorski]
[116] *gorze* (starop.) — bieda, nieszczęście; *zbawić wszego gorza*: pozbawić wszelkiej troski. [przypis edytorski]
[117] *ji* (starop. forma) — go. [przypis edytorski]
[118] *wsza* (starop.) — wszystka, cała; *wszej biady*: wszelkiej biedy. [przypis edytorski]
[119] *owszejki* a. *owszelki* (starop.) — tu: wcale, zupełnie; bądź co bądź, zaiste, istotnie, rzeczywiście. [przypis edytorski]
[120] *pokuszać się na co* (starop.) — skusić się na co. [przypis edytorski]
[121] *rzeknąc* (starop.) — daw. forma imiesłowowa; dziś: mówiąc. [przypis edytorski]
[122] *jedno* (starop.) — tylko; gdy tylko. [przypis edytorski]
[123] *tedy* (starop.) — wtedy; zatem. [przypis edytorski]
[124] *ułakomić się* (starop.) — połakomić się. [przypis edytorski]
[125] *ukusić* (starop.) — ukąsić, ugryźć. [przypis edytorski]

Przeto przez mię umrzeć musił —
W tem Boga barzo[126] obraził
I wszytko[127] swe plemię[128] zaraził.

Magister dicit:
Miła Śmirci, racz mi wzjewić[129],
Przecz[130] chcesz ludzie żywota zbawić,
Czemu twą łaskę stracili,
Zać[131] co złego uczynili?
Chcem[132] do ciebie poczty[133] nosić,
Aby się dała przeprosić.
Dałbych[134] dobry kołacz upiec,
Bych[135] mógł przed tobą uciec.

Mors dicit:
Chowaj sobie poczty swoje,
Rozdrażnisz mię tyle dwoje[136]!
W pocztach ci ja nie korzyszczę[137],
Wszytki[138] w żywocie zaniszczę.
Chcesz li wiedzieć[139] statecznie[140],
Powiem tobie przezpiecznie[141]:
Stworzyciel wszego stworzenia
Pożyczył mi takiej mocy,
Bych[142] morzyła[143] we dnie i w nocy.
Morzę na wschód, na południe,
A umiem to działo[144] cudnie.
Od połnocy do zachodu
Chodzę nie pytając[145] brodu.
Toć me nawięcsze[146] wiesiele[147],
Gdy mam morzyć żywych wiele:
Gdy się jimę[148] z kosą plęsać,
Chcę jich tysiąc pokęsać.
Toć jest mojej mocy znamię[149] —

Danse macabre, Śmierć, Pozycja społeczna, Kondycja ludzka, Przemoc

[126] *barzo* (starop.) — bardzo. [przypis edytorski]
[127] *wszytko* (starop.) — całe. [przypis edytorski]
[128] *plemię* (starop.) — potomstwo. [przypis edytorski]
[129] *wzjewić* (starop.) — wyjawić. [przypis edytorski]
[130] *przecz* (starop.) — czemu; przez co; dlaczego; w jakim celu. [przypis edytorski]
[131] *zać* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć; znaczenie: czy, czyż. [przypis edytorski]
[132] *chcem* (starop. forma) — chcę. [przypis edytorski]
[133] *poczty* (starop.) — ofiary, dary. [przypis edytorski]
[134] *dałbych* (starop. forma) — dałbym. [przypis edytorski]
[135] *bych* (starop.) — bym, abym; *bych mógł (…) uciec*: żebym mógł uciec. [przypis edytorski]
[136] *tyle dwoje* (starop.) — dwa razy tyle; dwa razy bardziej. [przypis edytorski]
[137] *korzyszczę* (starop. forma) — forma 1 os.lp; dziś: korzystam; *nie korzystać w czym*: nie czerpać z czego korzyści.. [przypis edytorski]
[138] *wszytki* (starop. forma) — wszystkich; *wszytki w żywocie zaniszczę*: zniszczę, zgładzę wszystkich, którzy żyją. [przypis edytorski]
[139] *chcesz li wiedzieć* (starop.) — konstrukcja z partykułą -li; inaczej: jeśli chcesz wiedzieć. [przypis edytorski]
[140] *statecznie* (starop.) — poważnie; tu: (wiedzieć) solidnie, na pewno. [przypis edytorski]
[141] *przezpiecznie* (starop.) — bezpiecznie. [przypis edytorski]
[142] *bych* (starop.) — tu: abym. [przypis edytorski]
[143] *morzyć* (starop.) — uśmiercać. [przypis edytorski]
[144] *działo* (starop.) — dzieło; czyn, czynność. [przypis edytorski]
[145] *pytać* (starop.) — prosić, żądać. [przypis edytorski]
[146] *nawięcsze* (starop.) — największe. [przypis edytorski]
[147] *wiesiele* (starop.) — wesele. [przypis edytorski]
[148] *jimać się* (starop.) — wziąć się za co; *gdy się jimę (…) plęsać*: kiedy zacznę pląsać. [przypis edytorski]
[149] *znamię* (starop.) — znak, oznaka. [przypis edytorski]

Morzę wszytko[150] ludzskie[151] plemię:
Morzę mądre i też wiły[152],
W tym skazuję[153] swoje siły;
I chorego, i zdrowego
Zbawię[154] żywota każdego;
Lubo[155] stary, lubo młody,
Każdemu ma kosa zgodzi[156];
Bądź ubodzy i bogaci,
Szwytki[157] ma kosa potraci;
Wojewody i czestniki,
Wszytki świecskie[158] miłostniki,
Bądź książęta albo grabie[159],
Wszytki ja pobierzę k sobie[160].
Ja z króla koronę semknę[161],
Za włosy ji[162] pod kosę wemknę[163];
Też bywam w cesarskiej sieni,
Zimie, lecie[164] i w jesieni.
Filozofy i gwiazdarze[165],
Wszytki na swej stawiam sparze[166];
Rzemieślniki, kupce i oracze,
Każdy przed mą kosą skacze;
Wszytki zradźce[167] i lifniki[168],
Zostawię je nieboszczyki.
Karczmarze, co źle piwa dają,
Nieczęsto na mię wspominają;
Jako swe miechy[169] natkają,
W ten czas mą kosę poznają;
Kiedy nawiedzą mą szkołę,
Będę jem[170] lać w gardło smołę.
Jedno[171] się poruszę,
Wszytki nagle zdawić[172] muszę.
Naprzod[173] zdawię dziewki[174], chłopce,
Aż się chłop po sircu smekce[175].

---

[150]*wszytko* (starop.) — całe. [przypis edytorski]
[151]*ludzskie* (starop.) — ludzkie. [przypis edytorski]
[152]*wiła* (starop.) — tu: głupiec, szaleniec. [przypis edytorski]
[153]*skazywać* (starop.) — ukazywać; *w tym skazuję swoje siły*: poprzez to ukazuję swoją siłę. [przypis edytorski]
[154]*zbawić żywota* (starop.) — pozbawić życia. [przypis edytorski]
[155]*lubo* (starop.) — czy. [przypis edytorski]
[156]*zgodzić komu* (starop.) — dogodzić komu. [przypis edytorski]
[157]*szwytki* (starop.) — wszytki; dziś: wszystkich. [przypis edytorski]
[158]*świecskie* (starop. forma) — świeckich. [przypis edytorski]
[159]*grabie* (starop.) — hrabiowie. [przypis edytorski]
[160]*pobierzę k sobie* (starop.) — zabiorę do siebie. [przypis edytorski]
[161]*semknąć* a. *zemknąć* (starop.) — zdjąć. [przypis edytorski]
[162]*ji* (starop.) — jemu; mu. [przypis edytorski]
[163]*wemknąć* (starop.) — wsadzić. [przypis edytorski]
[164]*zimie, lecie* (starop. forma) — zimą, latem. [przypis edytorski]
[165]*gwiazdarz* (starop.) — astronom. [przypis edytorski]
[166]*na sparze* (starop.) — na widoku; *spara*: szpara. [przypis edytorski]
[167]*zradźce* (starop.) — zdrajcy. [przypis edytorski]
[168]*lifnik* a. *lifarz* (starop.) — lichwiarz. [przypis edytorski]
[169]*miech* (starop.) — tu: sakwa, sakiewka; worek na pieniądze i kosztowności. [przypis edytorski]
[170]*jem* (starop. forma) — im. [przypis edytorski]
[171]*jedno* (starop.) — jedynie, tylko; kiedy tylko. [przypis edytorski]
[172]*zdawić* (starop.) — zdławić, zdusić. [przypis edytorski]
[173]*naprzod* (starop.) — naprzód, najpierw. [przypis edytorski]
[174]*dziewka* (starop.) — dziewczynka, dziewczyna, panienka. [przypis edytorski]
[175]*smektać się* (starop.) — głaskać się; *aż się chłop po sircu smekce*: aż się chłop gładzi po sercu (łapie za serce ze zdenerwowania). [przypis edytorski]

Ja zabiła Golijasza[176],
Annasza i Kajifasza[177];
Ja Judasza[178] obiesiła[179]
I dwu łotru[180] na krzyż wbiła;
Alem kosy naruszyła,
Gdym Krystusa umorzyła[181],
Bo w niem była Boska siła.
Ten jeden mą kosę zwyciężył,
Iż trzeciego dnia ożył;
Z tegom się żywotem biedziła,
Potem jużem wszytkę moc straciła.

Mam moc nad ludźmi dobremi,
Ale więcej nade złemi;
Kto nawięcej[182] czyni złości,
Temu słamię[183] kości.
Chcesz li[184], jeszcze wzjawię[185] tobie,
Jedno bierz na rozum sobie[186]:
Powiem ci o mej kosie,
Jedno jej powąchaj w nosie,
Chcesz li spatrzać[187] jako ostra,
Zapłacze nad tobą siostra,
Mistrzostwać[188] nic nie pomogą,
W ocemgnieniu[189] wezdrżysz nogą[190];
Jedno wyjmę z puzdra[191] kosy,
Natychmiast smienisz głosy[192].
Dał ci mi to Wszechmogący,
Bych morzyła lud żywiący.
Zawżdy wsłynie moja siła,
Jam obrzymy pomorzyła:
Salomona[193] tak mądrego,

---

[176] *Golijasz* właśc. *Goliat* — postać biblijna, wojownik filistyński olbrzymiego wzrostu (Księga Samuela podaje sześć łokci i jedną piędź, tj. ok. 3 m), postrach wojsk Izraela; zginął rażony pociskiem z procy z rąk młodego Dawida, późniejszego króla. [przypis edytorski]

[177] *Annasz i Kajfasz* — arcykapłani żydowscy; Annasz syn Setiego (arcykapłan w l. 6–15) oraz jego zięć, Józef Kajfasz (arcykapłan w l. 18–36) uczestniczyli w procesie przeciw Jezusowi z Nazaretu; Annasz, niepełniący wówczas żadnego urzędu, a jedynie cieszący się poważaniem ludu zamożny i uczony obywatel, nie uzyskawszy od Jezusa wiążącej odpowiedzi na temat treści jego nauk, odesłał go ze swego pałacu do Kajfasza, będącego przewodniczącym Sanhedrynu i mogącego prowadzić przesłuchanie. [przypis edytorski]

[178] *Judasz* — postać ewangeliczna; jako jeden z uczniów Jezusa z Nazaretu miał go zdradzić i wydać, przekupiony sumą 30 srebrników; następnie, dręczony wyrzutami sumienia, powiesił się na drzewie. [przypis edytorski]

[179] *obiesić* (starop.) — obwiesić; powiesić. [przypis edytorski]

[180] *dwu łotru* (starop. forma) — daw. B. liczby podwójnej; dziś: dwóch łotrów. [przypis edytorski]

[181] *umorzyć* (starop.) — uśmiercić. [przypis edytorski]

[182] *nawięcej* (starop.) — najwięcej. [przypis edytorski]

[183] *słamię* (starop.) — tu: złamię. [przypis edytorski]

[184] *chcesz li* (starop. forma) — jeśli chcesz. [przypis edytorski]

[185] *wzjawić* (starop.) — wyjawić. [przypis edytorski]

[186] *jedno bierz na rozum sobie* (starop.) — tylko rozważ (to) sobie. [przypis edytorski]

[187] *spatrzać* (starop.) — zobaczyć. [przypis edytorski]

[188] *mistrzostwać nic nie pomogą* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć. [przypis edytorski]

[189] *w ocemgnieniu* (starop.) — w okamgnieniu. [przypis edytorski]

[190] *wezdrżysz nogą* (starop.) — zadrżą pod tobą nogi (ze strachu). [przypis edytorski]

[191] *puzdro* (starop.) — pudło, futerał. [przypis edytorski]

[192] *smienić głosy* (starop.) — zmienić głos; przen. dziś: zacząć inaczej śpiewać. [przypis edytorski]

[193] *Salomon* — postać biblijna, król Izraela, syn i następca Dawida; prorok i słynny z mądrości władca. Podczas swego panowania doprowadził do rozkwitu państwo: prowadził politykę pokojową (m.in. z Egiptem, poślubiwszy córkę faraona, z arabskim Królestwem Saby), stworzył flotę, która rozwijała stosunki handlowe, zrealizował wiele budowli (m.in. świątynię jerozolimską zw. pierwszą, kilka pałaców, mury Jerozolimy, miasta-spichlerze), a jego dwór był ośrodkiem kultury, w tym literackiej. Samemu Salomonowi przypisywane jest autorstwo *Pieśni nad Pieśniami*, *Księgi Kohelety* i *Księgi Przysłów*. Wiadomości o Salomonie pochodzą gł. z *Pierwszej Księgi*

Absolona[194] nadobnego,
Sampsona[195] wielmi mocnego
I Wietrzycha obrzymskiego;
Ja się nad niemi pomściła,
A swą kosę ucieszyła.
Jać też dziwy poczynam,
Jedny wieszam, drugie ścinam.

Magister respondit:
Jać nie wiem, z kim się ty zbracisz[196],
Gdy wszytki[197] ludzie potracisz;
Gdy wszytki ludzie posieczesz,
A gdzież sama ucieczesz!
Wszędyć[198] trzeba ludzkiej przyjaźni,
By cię zgrzeli w swojej łaźni,
Aby się w niej napociła,
Gdyby się urobiła[199] —
A potem lepiej czyniła.

Mors dicit:
Owa[200], ja tu ciebie smyję[201], Śmierć, Urzędnik, Przekupstwo
W ocemgnieniu[202] setnę[203] szyję.
Czemu się tako z rzeczą wciekasz[204],
Snać[205] tu jutra nie doczekasz!
Mówisz mi to tako śmiele,
Utnęć szyję i w kościele!

Królewskiej, 1–11 i *Drugiej Księgi Kronik*, 1–9 *Starego Testamentu*. Inne źródła (np. *Koran*, gdzie występuje pod imieniem Sulejman, *Talmud*, *Dzieje* Flawiusza) przypisują mu władzę nad demonami (dżinami), uchodzi też za autora okultystycznej księgi *Sztuka Geocji*. [przypis edytorski]

[194] *Absolona* właśc. *Absalom* — postać biblijna, syn króla Dawida, słynny z urody, szczególnie z bujnych włosów. Kiedy jego przyrodni brat, Amnon, pierworodny potomek króla, zgwałcił rodzoną siostrę Absaloma, Tamar i nie został ukarany, Absalom kazał swoim sługom zamordować go podstępnie podczas uczty, a następnie zbiegł na dwór swego dziada, Talmaja, króla Geszur. Po trzech latach uzyskał zgodę Dawida na powrót do Jerozolimy, ale nie miał wstępu na dwór. Absalom zawiązał bunt przeciw ojcu, został w Hebronie obwołany przez swoich zwolenników królem i wkrótce zajął Jerozolimę. Kiedy doszło do decydującego starcia w lesie Efraima, wojska Dawida odniosły zwycięstwo. Absalom ocalał, lecz kiedy uchodząc po bitwie przejeżdżał pod dębem, zaczepił włosami o jego gałęzie, zaś jego wierzchowiec umknął: tak uwięzionego znalazł go jeden z dowódców wojsk Dawida, Joab i, wraz ze swymi sługami, zabił buntownika. Stało się to wbrew woli Dawida, który nakazał oględnie obchodzić się z synem. [przypis edytorski]

[195] *Sampson*, właśc. *Samson* — postać biblijna, jeden z sędziów, nazirejczyk: na mocy zobowiązania, które anioł nałożył na jego ojca, Manoacha, i jego bezpłodną żonę, syn, który im się narodzi miał złożyć śluby pełnego posłuszeństwa Bogu (nazireatu), w związku z czym miał nie spożywać alkoholu ani nieczystych pokarmów oraz nie strzyc włosów ani brody. Z woli Boga miał rozpocząć misję wyrwania Izraela z rąk Filistynów. Był obdarzony legendarną, nadludzką siłą: zabił gołymi rękami lwa, pokonał liczący tysiąc Filistynów oddział, będąc uzbrojony jedynie w oślą szczękę, kiedy indziej zaś w Gazie wyrwał bramę miasta, za którą czyhali na niego wrogowie. Filistyni wielokrotnie próbowali go wziąć w niewolę i obezwładnić; w końcu z ich namowy kochanka Samsona, Dalila, wydobyła sekret jego mocy: kiedy Samson spał, jeden z Filistynów obciął mu włosy, a wtedy, z powodu złamania ślubów nazireatu, Samson utracił moc, którą obdarzał go Bóg. Został pojmany, oślepiony, a następnie skuty kajdanami i zmuszony do pracy przy żarnach w Gazie. Filistyni przyprowadzili go do świątyni Dagona podczas trwających tam uroczystości, żeby napawać się upokorzeniem ujarzmionego siłacza i bawić jego kosztem. Wtedy Samson, którego włosy nieco już odrosły, wezwał pomocy Boga, wstrząsnął kolumnami budynku i zburzył go, grzebiąc pod gruzami wraz z sobą tysiące wrogów. [przypis edytorski]

[196] *zbracić się z kim* (starop.) — pobratać się z kim. [przypis edytorski]

[197] *wszytki* (starop.) — wszystkich. [przypis edytorski]

[198] *wszędyć* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do *-ć*; *wszędy*: wszędzie. [przypis edytorski]

[199] *urobić się* (starop.) — spracować się. [przypis edytorski]

[200] *owa* (starop.) — oto, otóż. [przypis edytorski]

[201] *smyję* (starop.) — zmyję; tu przen.: usunę, zabiję. [przypis edytorski]

[202] *w ocemgnieniu* (starop.) — w okamgnieniu. [przypis edytorski]

[203] *setnę* (starop.) — tu: zetnę. [przypis edytorski]

[204] *czemu się tako z rzeczą wciekasz* (starop.) — po co tak dociekasz (tej) sprawy. [przypis edytorski]

[205] *snać* (starop.) — prawdopodobnie, pewnie, widocznie. [przypis edytorski]

Otoż, mistrzu barzo[206] głupi,
Nie rozumiesz o tej kupi[207]:
Nie korzyszczęć[208] ja w odzieniu
Ani w nawięcszem[209] jimieniu[210],
Twe rozynki i migdały
Zawżdyć[211] mi za mało stały[212],
Eksamity[213] i postawce[214] —
Tych się mnie nigdy nie chce.
W grzechu się ludzkiem kocham,
A tego nigdy nie przeniecham[215].
Duchownego i świecskiego[216],
Zbawię[217] żywota każdego,
A każdego morzę[218], łupię,
O to nigdy nie pokupię:
Kanonicy i proboszcze
Będą w mojej szkole jeszcze,
I plebani s miąszą[219] szyją,
Jiżto[220] barzo piwo piją
I podgardłki[221] na pirsiach wieszają;
Dobre kupce, rostocharze[222],
Wszytki[223] moja kosa skarze;
Panie i tłuste niewiasty,
Co sobie czynią rozpasty[224],
Mordarze[225] i okrutniki,
Ty[226] posiekę nieboszczyki;
Dziewki[227], wdowy i mężatki
Posiekę je za jich[228] niestatki[229];
Szlachcicom bierzę szypy[230], tulce[231],
A ostawiam je w jenej koszulce;
Żaki i dworaki,
Ty posiekę nieboraki;
Wszytki, co na ostre gonią[232],
Biegam za nimi z pogonią;

Danse macabre, Śmierć, Przemoc, Pozycja społeczna

---

[206] *barzo* (starop.) — bardzo. [przypis edytorski]
[207] *kupia* (starop.) — towar; tu: rzecz, sprawa. [przypis edytorski]
[208] *korzyszczęć* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć; forma 1 os.lp, dziś: korzystam. [przypis edytorski]
[209] *nawięcszy* (starop.) — największy. [przypis edytorski]
[210] *jimienie* — własność, bogactwo. [przypis edytorski]
[211] *zawżdyć* (starop.) — zawsze. [przypis edytorski]
[212] *stać za mało komu* (starop.) — mieć dla kogo małą wartość; mało znaczyć dla kogo. [przypis edytorski]
[213] *eksamit* (starop.) — aksamit. [przypis edytorski]
[214] *postawce* a. *postawy* (starop.) — kosztowne tkaniny. [przypis edytorski]
[215] *przeniechać co* (starop.) — zostawić co, porzucić co. [przypis edytorski]
[216] *świecski* (starop. forma) — świecki. [przypis edytorski]
[217] *zbawić żywota* (starop.) — pozbawić życia. [przypis edytorski]
[218] *morzyć* (starop.) — zabijać. [przypis edytorski]
[219] *miąszy* (starop.) — gruby. [przypis edytorski]
[220] *jiżto* (starop.) — że to; przez to że. [przypis edytorski]
[221] *podgardłki* (starop.) — podbródki. [przypis edytorski]
[222] *rostocharz* a. *roztrucharz* (starop.) — handlarz końmi. [przypis edytorski]
[223] *wszytki* (starop.) — wszystkich. [przypis edytorski]
[224] *rozpasta* (starop.) — rozpusta; tu: uczta. [przypis edytorski]
[225] *mordarz* (starop.) — morderca. [przypis edytorski]
[226] *ty* (starop. forma) — te; *ty posiekę*: tych posiekam. [przypis edytorski]
[227] *dziewka* (starop.) — tu: panna, dziewczyna. [przypis edytorski]
[228] *jich* (starop. forma) — ich. [przypis edytorski]
[229] *niestatek* (starop.) — niestateczność, lekkomyślność. [przypis edytorski]
[230] *szyp* (starop.) — grot strzały; strzała; pocisk. [przypis edytorski]
[231] *tulec* a. *tuł* (starop.) — także: *tula*, *tuleja*; kołczan. [przypis edytorski]
[232] *gonić na ostre* (starop.) — brać udział w pojedynkach na kopie. [przypis edytorski]

Kto się rad ku bitwie miece[233],
Utnę mu rękę i plece[234],
Rozdzielę ji[235] z swoją miłą,
A ostawię ji prawym[236] wiłą[237];
Chcę mu sama trafić[238] włosy,
Iże[239] smieni głosy[240].

Magister dicit:
By mię chciała trocha[241] słuchać,
Chciałbych[242] cię nieco pytać:
Czemu się lekarze stają,
Gdy z twej mocy nie wybawiają,
I też powiedają,
Eże[243] wieliką[244] moc zioła mają.

Mors respondit:
Otoć każdy lekarz faści[245], Lekarz, Śmierć, Kondycja ludzka
Nie pomogą jego maści;
Pożywają[246] mistrzostwa swego,
Poki nietu czasu mego[247],
A poki jest wola Boża,
Poty człowiek praw niezboża.
Nie pomogą apoteki,
Przeciw mnie żadne leki,
A wżdy[248] umrzeć każdy musi,
Kto jich lekarstwa zakusi[249];
Na mały czas[250] mogą pomoc,
Iż niemocny weźmie swą moc.
A wżdy koniec temu będzie,
Gdy lekarz w mej szkole siędzie,
Bowiem przeciw śmirtelnej szkodzie
Nie najdzie ziela na ogrodzie.
Darmo pożywasz lubieszczka,
Jużci zgotowana deszczka[251];
Nie pomoże kurzenie piołyna,
Gdy przydzie[252] moja godzina;
Nie pomogą i szełwije —
Wszytko śmirć przez ługu smyje[253].

[233] *miece się* (starop. forma) — miota się, rzuca się. [przypis edytorski]
[234] *plece* (starop. forma) — plecy. [przypis edytorski]
[235] *ji* (starop. forma) — go; jego. [przypis edytorski]
[236] *prawy* (starop.) — prawdziwy. [przypis edytorski]
[237] *wiła* (starop.) — szaleniec, głupiec. [przypis edytorski]
[238] *trafić włosy* (starop.) — układać włosy, czesać włosy. [przypis edytorski]
[239] *iże* (starop.) — aż; tak że. [przypis edytorski]
[240] *smienić głosy* (starop.) — odmienić głos; tu przen.: zacząć inaczej śpiewać, zacząć cienko śpiewać. [przypis edytorski]
[241] *trocha* (starop.) — trochę. [przypis edytorski]
[242] *chciałbych (…) pytać* (starop.) — chciałbym zapytać. [przypis edytorski]
[243] *eże* (starop.) — że. [przypis edytorski]
[244] *wieliki* (starop.) — wielki. [przypis edytorski]
[245] *faścić* (starop.) — zwodzić, otumaniać. [przypis edytorski]
[246] *pożywać* (starop.) — używać. [przypis edytorski]
[247] *poki nietu czasu mego* (starop.) — póki nie nadejdzie mój czas. [przypis edytorski]
[248] *wżdy* (starop.) — przecież. [przypis edytorski]
[249] *zakusić* (starop.) — zakąsić; ugryźć; spróbować. [przypis edytorski]
[250] *na mały czas* (starop.) — na krótko. [przypis edytorski]
[251] *deszczka* (starop.) — deseczka; tu: trumna. [przypis edytorski]
[252] *przydzie* (starop. forma) — przyjdzie. [przypis edytorski]
[253] *przez ługu smyje* (starop.) — zmyje bez ługu. [przypis edytorski]

Jać[254] nie dbam o żadne ziele,
A wżdy już lat przeszło wiele[255],
Gdy pożywam swego państwa[256],
A nie dbam o żadne lekarstwa;
Swe poczwy[257] nad ludźmi stroję,
A wżdy w jenej mierze stoję.
Morzę[258] sędzie i podsędki, Sędzia, Sprawiedliwość,
Zadam jim wielikie smętki. Śmierć
Gdy swą rodzinę sądzą,
Często na skazaniu błądzą[259] —
Ale gdy przydzie[260] sąd Boży,
Sędzia w miech piszczeli włoży[261]:
Już nie pojedzie na roki[262],
Czyniąc niesprawie otwłoki,
Co przewracał sądy wierne,
Bierząc winy nieumiernie,
Bierząc[263] od złostnikow dary,
Sprawiając jich niewiery —
To wszytko będzie wzjawiono[264]
I ciężko pomszczono.

Magister dicit:
Proszę ciebie, słuchaj tego,
A niechaj[265] mówienia swego.
Twoja kosa wszytki siecze,
Tako szlachtę, jako kmiecie;
Dawisz[266] wszytki prze lutości[267],
Nie czyniąc żadnej miłości.
Chciałbych otmowić z tobą:
Mogł li bych[268] się skryć przed tobą, Ucieczka, Strach, Śmierć,
Gdybych się w ziemi chował Broń, Przemoc
Albo twardo zamurował?
Zali[269] bych uszedł twej mocy,
Gdybych strzegł we dnie i w nocy?
Temu bych uczynił wrożą[270]
I postawił dobrą strożą[271].

---

[254]*jać* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą *ci*, skróconą do -ć; *jać nie dbam*: ja tam nie dbam. [przypis edytorski]
[255]*a wżdy już lat przeszło wiele* (starop.) — a przecież już minęło wiele lat. [przypis edytorski]
[256]*pożywać swego państwa* (starop.) — używać swojego panowania; korzystać ze swej władzy. [przypis edytorski]
[257]*poczwa* (starop.) — figiel, wybryk; por. *poczwarny*, *poczwara*; *swe poczwy nad ludźmi stroję*: robię ludziom swoje figle. [przypis edytorski]
[258]*morzyć* (starop.) — uśmiercać. [przypis edytorski]
[259]*błądzić na skazaniu* (starop.) — wydawać błędny sąd, wydawać nieprawidłowy wyrok. [przypis edytorski]
[260]*przydzie* (starop. forma) — przyjdzie. [przypis edytorski]
[261]*w miech piszczeli włoży* (starop.) — włoży piszczele do worka. [przypis edytorski]
[262]*roki* (starop.) — sądy coroczne. [przypis edytorski]
[263]*bierząc* (starop.) — forma imiesłowowa: biorąc. [przypis edytorski]
[264]*wzjawiono będzie* (starop.) — będzie wyjawione; będzie ujawnione. [przypis edytorski]
[265]*niechaj* (starop.) — forma trybu rozkazującego: zaniechaj czego, porzuć co. [przypis edytorski]
[266]*dawić* (starop.) — tu: dławić. [przypis edytorski]
[267]*prze lutości* (starop.) — bez litości. [przypis edytorski]
[268]*mogł li bych się skryć* (starop.) — konstrukcja z partykułą pytajną *li*; inaczej: czy mógłbym się skryć. [przypis edytorski]
[269]*zali* (starop.) — czy, czy też. [przypis edytorski]
[270]*wroża* (starop.) — wróża, wróżba. [przypis edytorski]
[271]*stroża* (starop.) — straż; *postawił strożą*: postawił straż. [przypis edytorski]

Mors dicit:
Chcesz li[272] tego skosztować,
Dam ci się w żelezie[273] skować
I też w ziemi zakopać —
Ale cię pewno potrzepię,
Jedno[274] sobie kosę sklepię.
Uwijaj się, jako umiesz,
Aza[275] mej mocy ujdziesz.
Jużem ci naostrzyła kosę,
A darmo jej nie podniosę,
Ciebie ją podgolić muszę.

Magister dicit:
Miła Śmierci, nie mow mi tego,
Zbawisz mię żywota mego;
Już ci nie wiem, coć mi się złego zstało[276]:
Głowa mi się wkoło toczy,
S niej chcą wypaść oczy.

Mors dicit:
Czemu się tak wiele przeciwiasz,
Mirziączki[277] se mną nabywasz!
Nikt się przede mną nie skryje,
Wszytkiem żywem utnę szyje: Śmierć, Zwierzęta
Sama w lisie jamy łażę,
Wszytki liszki[278] w zdrowiu każę[279];
Za kunami łażę w dzienie[280],
Łupieże[281] dam na odzienie;
Ja dawię[282] gronostaje
I wiewiorkam się dostaje;
Jać też kosą siekę wilki,
Sarny łapam drugiej filki[283];
Przez płoty chłopie
Gonię żorawie i dropie;
Z gęsi też wypędzam duszki,
Pierze dawam na poduszki —
Zwierzęta i wszytki ptaki
Ja posiekę nieboraki.
Co koli[284] martwym niosą,
Ci byli pod mą kosą.

Przetoć ten przykład przywodzę,
Każdego w żywocie szkodzę:
By się podnosił na powietrze,

[272] *chcesz li*> (starop.) — konstrukcja z partykułą pytajną *li*; inaczej: jeśli chcesz. [przypis edytorski]
[273] *w żelezie* (starop. forma) — w żelazie. [przypis edytorski]
[274] *jedno* (starop.) — tylko, jedynie. [przypis edytorski]
[275] *aza* (starop.) — czy, czy też. [przypis edytorski]
[276] *zstało* (starop.) — stało. [przypis edytorski]
[277] *mirziączka* a. *mierziączka* (starop.) — obrzydzenie, wstręt, ohyda. [przypis edytorski]
[278] *liszka* (starop.) — lis. [przypis edytorski]
[279] *kazić w zdrowiu* (starop.) — psuć zdrowie; tu: odbierać zdrowie, odbierać życie. [przypis edytorski]
[280] *dzień* a. *dzienia* (starop.) — barć wyrobiona w żywym drzewie, ul leśny; także: *dzienno*, *dzienie*. [przypis edytorski]
[281] *łupież* (starop.) — skóra zdjęta ze zwierzęcia. [przypis edytorski]
[282] *dawić* (starop.) — tu: dławić, dusić. [przypis edytorski]
[283] *filka* (starop.) — chwilka. [przypis edytorski]
[284] *co koli* (starop.) — cokolwiek. [przypis edytorski]

Musisz płacić świętopietrze;
Jen ma grody i pałace,
Każdy przed mą kosą skacze;
By też miał żelazna wrota,
Nie udzie[285] se mną kłopota.
Wszytki sobie za nic ważę, Śmierć, Danse macabre,
Z każdego duszę wydłabię[286]: Ksiądz, Pozycja społeczna
Stojić za mało papież
I naliszszy[287] żebrak takież,
Kardynali i biskupi —
Zadam jim wielikie łupy,
Pogniatam ci kanoniki,
Proboszcze, sufragany,
Ani mam o to przygany;
Wszytki mnichy i opaty
Posiekę przez zapłaty[288].

Dobrzy mniszy[289] się nie boją,
Którzy żywot dobry mają,
Acz[290] mą kosę poznają,
Ale się jej nie lękają.
To wszytkim dobrem pospolno —
Jidą przed mą kosą rowno,
Bo dobremu mało płaci,
Acz umrze, nic nie straci:
Pozbędzie świecskiej żałości,
Pojdzie w niebieskie radości.
Prostynią[291] w niebo ciągnie,
A żadny[292] mu nie przeciągnie[293];
Wziął ot wszytkich wzgardzenie,
Świeczszczy[294] mu się naśmiewali[295],
Za prawego[296] ji[297] wiłę[298] mieli[299].
Ale gdy przydzie dzień sądny, Vanitas
Gdzie się nie skryje żadny,
Uźrzą[300] mądrzy tego świata,
Iż dobra Boska odpłata;
Chowali tu żywot swoj ciasno,
Alić jich[301] sirca[302] nad słońce jasno;
Jidą[303] w niebieskie radości,
A nie w piekielne żałości.
Co nam pomogło odzienie

[285] *udzie* (starop. forma) — ujdzie; tj. ucieknie. [przypis edytorski]
[286] *wydłabić* (starop.) — wydławić; wydusić. [przypis edytorski]
[287] *naliszszy* (starop.) — najlichszy, najgorszy. [przypis edytorski]
[288] *przez zapłaty* (starop.) — bez zapłaty. [przypis edytorski]
[289] *mniszy* (starop. forma) — mnisi. [przypis edytorski]
[290] *acz* (starop.) — a jednak; chociaż. [przypis edytorski]
[291] *prostynia* (starop.) — prosta droga. [przypis edytorski]
[292] *żadny* (starop.) — żaden, nikt. [przypis edytorski]
[293] *przeciągnąć komu* (starop.) — przeszkodzić komu. [przypis edytorski]
[294] *świeczszczy* (starop.) — (ludzie) świeccy. [przypis edytorski]
[295] *naśmiewać się komu* (starop.) — naśmiewać się z kogo. [przypis edytorski]
[296] *prawy* (starop.) — prawdziwy, rzeczywisty. [przypis edytorski]
[297] *ji* (starop. forma) — go. [przypis edytorski]
[298] *wiła* (starop.) — głupiec, szaleniec. [przypis edytorski]
[299] *mieć kogo za co* (starop.) — uważać kogo za co. [przypis edytorski]
[300] *uźrzeć* (starop.) — ujrzeć. [przypis edytorski]
[301] *jich* (starop. forma) — ich. [przypis edytorski]
[302] *sirca* (starop.) — tu: serca. [przypis edytorski]
[303] *jidą* (starop.) — idą. [przypis edytorski]

Albo obłudne[304] jimienie[305],
Cośmy się w niem kochali,
A swe dusze za nie dali?
Przeminęło jak obłoki,
A my jidziem przez otwłoki[306].
Jinako[307] morzę[308] złe mnichy,
Którzy mają zakon lichy[309],
Co z klasztora uciekają,
A swej wolej pożywają[310].
Gdy mnich pocznie dziwy strojić,
Nikt go nie może ukojić[311];
Kto chce czynić co na świecie,
Zły mnich we wszytko się miece[312].
Jestli[313] wsiędzie na szkapicę[314],
Wetknie za nadrę[315] kapicę[316],
Zawodem na koniu wraca,
A często kozielce[317] przewraca.
Kiedy mnich na koniu skacze,
Nie weźrzałby na[318] nalepsze kołacze;
Umaże się jako wiła[319],
A wżdy[320] mu ta rzecz barzo miła.
Gdy piechotą jimie[321] biegać,
Muszę mu naprzod zabiegać.
Azaż[322] ci[323] ji czarci niosą,
Jedwo ji[324] pogonię z kosą!
Nie dba, iż go kijem biją,
Zawod[325] biega z krzywą szyją;
A drugdy[326] mu zbiją plece,
A wżdy się w niem coś złego miece —
A wżdy za niem biegać muszę,
Aż s niego wypędzę duszę.
Mówię to przez kłamu[327] wierę[328],
Dam ji[329] czartom na ofierę.
Kustosza i przeora
Wezmę je do swego dwora;

---

[304]*obłudny* (starop.) — tu: zwodnicze. [przypis edytorski]
[305]*jimienie* (starop.) — bogactwo, mienie. [przypis edytorski]
[306]*przez otwłoki* (starop.) — bez zwłoki; niezwłocznie. [przypis edytorski]
[307]*jinako* (starop.) — inaczej. [przypis edytorski]
[308]*morzyć* (starop.) — uśmiercać. [przypis edytorski]
[309]*mieć zakon lichy* (starop.) — nie trzymać się zasad, reguły zakonnej. [przypis edytorski]
[310]*pożywać swej wolej* (starop.) — zażywać swawoli. [przypis edytorski]
[311]*ukojić* (starop.) — tu: uspokoić. [przypis edytorski]
[312]*miotać się w co* (starop.) — rzucać się w co; 3. os. lp: *miece*: miota, rzuca, ciska. [przypis edytorski]
[313]*jestli* (starop.) — jeśli. [przypis edytorski]
[314]*szkapica* (starop.) — szkapa; koń. [przypis edytorski]
[315]*nadra* (starop.) — zanadrze; *wetknąć za nadrę*: wsadzić w zanadrze, wsadzić za pazuchę. [przypis edytorski]
[316]*kapica* (starop.) — habit. [przypis edytorski]
[317]*kozielce przewracać* (starop.) — wywijać koziołki. [przypis edytorski]
[318]*nie weźrzałby na co* (starop.) — nie spojrzałby na co; ani spojrzałby na co. [przypis edytorski]
[319]*wiła* (starop.) — głupiec, szaleniec. [przypis edytorski]
[320]*wżdy* (starop.) — zawsze, przecież. [przypis edytorski]
[321]*jimać* (starop.) — zacząć; zabrać się za co. [przypis edytorski]
[322]*azaż* (starop.) — konstrukcja z partykułą wzmacniającą -że, skróconą do -ż; *aza*: czy, czy też. [przypis edytorski]
[323]*ci* (starop., gw.) — tu: partykuła wzmacniająca. [przypis edytorski]
[324]*ji* (starop. forma) — go. [przypis edytorski]
[325]*zawód biegać* (starop.) — ścigać się, brać udział w gonitwie. [przypis edytorski]
[326]*drugdy* (starop.) — drudzy, inni. [przypis edytorski]
[327]*przez kłamu* (starop.) — bez kłamstwa, nie kłamiąc. [przypis edytorski]
[328]*wierę* (starop.) — zaprawdę, zaiste; słusznie. [przypis edytorski]
[329]*ji* (starop.) — go. [przypis edytorski]

Z opata sejmę[330] kapicę[331],
Dam komu na nogawicę;
Z szkaplerza będą pilśnianki[332],
Suknia będzie pachołkom na lanki[333];
Odejmę mu torłop kuni,
A nie wiem, gdzie się okuni;
Odejmę mu kożuch lisi
I płaszcz, co nazbyt wisi;
Koniecznie mu sejmę imfułę
I dam za szyję poczpułę[334].

Magister dicit:
Chcę cię pytać, Śmirci miła,
By mię tego nauczyła:
Panie, co czystość chowają,
Jako się u Boga mają?

Śmierć, Kobieta, Śmierć bohaterska, Cierpienie, Odwaga

Mors respondit:
Azaś[335] nie czytał świętych żywota,
Co mieli ciężkie kłopoty?
Jako panny mordowano,
Sieczono i biczowano,
Nago zwłoczono, ciało żżono[336]
I pirsi rzezano —
Potem do ciemnice wiedziono,
Niektóre głodem morzono,
Potem w powrozie wodzono,
Okrutnemi dręcząc mękami,
Targano je osękami[337].
Ja się temu dziwowała,
Gdym w nich tę śmiałość widziała —
Dziwno jest nie dbać okrutności,
Cirzpiąc[338] tako ciężkie boleści.

(dalszego ciągu brak)

[330]*sjąć* a. *zjąć* (starop.) — zdjąć; *sejmę*: zdejmę. [przypis edytorski]
[331]*kapica* (starop.) — tu: habit; kaptur. [przypis edytorski]
[332]*pilśnianki* (starop.) — buty filcowe (z pilśni). [przypis edytorski]
[333]*lanka* (starop.) — koszula, długa suknia. [przypis edytorski]
[334]*poczpuła* (starop.) — cios, uderzenie. [przypis edytorski]
[335]*azaś nie czytał* (starop.) — czyś nie czytał; czy nie czytałeś. [przypis edytorski]
[336]*żżec* (starop.) — spalić; *żżono*: palono. [przypis edytorski]
[337]*osęk* a. *osęka* (starop.) — drąg zakończony hakiem. [przypis edytorski]
[338]*cirzpiąc* (starop.) — forma imiesłowowa; dziś: cierpiąc. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.
Ten utwór jest w domenie publicznej.
Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3.
Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/rozmowa-mistrza-polikarpa-ze-smiercia/

Tekst opracowany na podstawie: Dialog mistrza Polikarpa ze Śmiercią (przedruk), Chrestomatia staropolska: teksty do roku 1543, oprac. Wiesław Wydra, Wojciech Ryszard Rzepka, red. Wiesław Wydra, Wojciech Ryszard Rzepka, Zakład Narodowy Ossolińskich, Wrocław 1995.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (http://wolnelektury.pl). Reprodukcja cyfrowa wykonana dzięki uprzejmości Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Kopeć, Aleksandra Sekuła, Wojciech Kotwica.

ISBN 978-83-288-6515-0

Wesprzyj Wolne Lektury!
Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.
Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?
Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.
Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.
Przekaż darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.